

Nedostatky právní úpravy přípravy jednání aneb k § 114b a § 114c o. s. ř.¹

JUDr. MIROSLAV SEDLÁČEK, Ph.D., LL.M.,

odborný asistent na katedře občanského práva Právnické fakulty Univerzity Karlovy,
výkonný redaktor AUC Iuridica

Příprava jednání sleduje významný procesní cíl, totiž, aby bylo možné věc rozhodnout při jediném jednání. To bude v zásadě možné jen tehdy, jestliže výsledkem přípravy jednání bude jasně stanovený okruh právně významných skutečností, které mezi účastníky zůstaly sporné, a seznam důkazů, jež účastníci navrhli k jejich prokázání. Jak výzva podle § 114b o. s. ř.,² tak přípravné jednání upravené v § 114c o. s. ř. jsou instituty přípravy prvního jednání ve sporném řízení. V soudní praxi je však s jejich užitím spojeno větší množství problémů, přičemž konkrétní postupy při přípravě jednání jsou doprovázeny výrazným zájmem a nárůstem judikatury nejen Nejvyššího soudu, ale také Ústavního soudu.

1. Úvod – ke smyslu přípravy jednání

Podle platného znění § 114a o. s. ř. má předseda senátu jednání připravit tak, aby bylo možné věc rozhodnout zpravidla při jediném jednání.³ Za tímto účelem je povinen od začátku řízení postupovat důsledně a koncentrovaně, aby první jednání bylo dokonale připraveno a aby při něm nenastaly nepředvídatelné situace (srov. § 6 věta první o. s. ř.). Ačkoliv jsou konkrétní postupy při přípravě jednání (§ 114b, § 114c o. s. ř.) doprovázeny výrazným zájmem a nárůstem judikatury nejen Nejvyššího soudu, ale také soudu Ústavního, samotné ustanovení § 114a o. s. ř. je fakticky mimo pozornost soudní praxe právě proto, že občanský soudní řád obsahuje konkrétní právní nástroje k naplnění požadavku na odpovídající přípravu jednání.⁴

Jak při přípravě jednání postupovat je na úvaze soudu. Při volbě vhodného postupu je třeba zohlednit i to, že se skončením přípravného jednání dochází k tzv. koncentraci řízení. Nařídí-li předseda senátu přípravné jednání, pak musí počítat s tím, že takto zvolený postup znemožňuje využití jiných institutů

urychlujících řízení na úkor dokazování, nelze např. vydat platební rozkaz ani použít výzvu dle § 114b o. s. ř. Spolu s existujícími nedostatky dosavadní úpravy § 114c o. s. ř. se přípravné jednání stalo neefektivním nástrojem přípravy jednání.⁵

Záměrem článku není analyzovat kvalifikovanou výzvu (§ 114b o. s. ř.) ani přípravné jednání (§ 114c o. s. ř.), neboť rozborů soustředěných na tyto instituty již bylo zpracováno velké množství.⁶ Pozornost

⁵ Např. ze statistických údajů Okresního soudu Praha-východ vyplývá, že v roce 2020 bylo nařízeno jediné přípravné jednání – při počtu 3916 věcí v civilní soudní agendě, v roce 2021 bylo 5 nařízených přípravných jednání – při počtu 4036 věcí v civilní soudní agendě, v probíhající roce 2022 pak bylo do 30. 4. nařízeno 8 přípravných jednání – při počtu 1216 věcí v civilní soudní agendě k uvedenému dni.

⁶ Např. WINTEROVÁ, A. Rozsudek pro zmeškání, rozsudek pro uznání. *Právní praxe*. 1993, č. 10, s. 592; MACUR, J. Rozsudek na základě fikce uznání nároku podle ustanovení § 114b o. s. ř. *Bulletin advokacie*. 2000, č. 2, s. 29; DRÁPAL, L. Příprava jednání a projednání věci samé ve sporném řízení před soudem prvního stupně po novele občanského soudního řádu. *Právní rozhledy*. 2002, č. 5 – mimořádná příloha, s. 2; BEZOUŠKA, P. Krátké zamýšlení nad rozsudky pro uznání a pro zmeškání. *Právní rozhledy*. 2004, č. 1, s. 31; JIRSA, J. Perspektivy českého civilního procesu. *Právní rozhledy*. 2008, č. 12, s. 427; WINTEROVÁ, A. Nad perspektivami českého civilního procesu. *Právní rozhledy*. 2008, č. 19, s. 706; JIRSA, J. Souhrnná novela občanského soudního řádu – příležitost ke změně. *Právní rozhledy*. 2009, č. 6, s. 198; HAMULÁKOVÁ, K. Zásada koncentrace řízení a její uplatňování v civilním soudním řízení. Praha: Leges, 2010, s. 192; SEDLÁČEK, M. Rozsudek pro uznání ve světle judikatury. *Soudce*. 2019, č. 7–8, s. 13; GAZDA, V. Hledání pravdy v civilním procesu. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2020, s. 232; SEDLÁČEK, M. Uznání nároku žalovaným v českém a slovenském právním řádu. *Justičná revue*. 2022, č. 3, s. 385.

¹ Článek vznikl v rámci programu LAW/Cooperatio, řešeným na Právnické fakultě Univerzity Karlovy.

² Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „o. s. ř.“).

³ Povinnost předsedy senátu postupovat tímto způsobem byla ovšem obsahem ustanovení o přípravě jednání od prvopočátku účinnosti o. s. ř., byť se v určitých typech řízení fakticky neuplatňovala (např. v řízení o rozvod manželství).

⁴ KRÁLÍK, M., VAŠÍČEK, J. In: LAVICKÝ, P. a kol. Občanský soudní řád (§ 1 až 150l). Řízení sporné. Praktický komentář. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 486–487.

je naopak soustředěna na problematické části § 114b o. s. ř., zejména na odst. 5 tohoto ustanovení a k němu se vztahující požadavek striktně uvážlivého přístupu soudů při vydání rozsudku pro uznání, stejně jako na slabé stránky přípravného jednání, konkrétně na náhradní doručení předvolání k přípravnému jednání (§ 114c odst. 2 o. s. ř.), na lhůtu k doplnění dalších skutečností a důkazů (§ 114c odst. 4 o. s. ř.) či na následky zmeškání přípravného jednání žalovaným nebo žalobcem (§ 114c odst. 6 a odst. 7 o. s. ř.). Jsou předloženy také poznámky k budoucí podobě právní úpravy, neboť ta současná vykazuje nedostatky. Inspirací pro její změnu mohou být nejen zahraniční právní úpravy, ale můžeme vycházet rovněž z věcného záměru civilního řádu soudního, ve kterém byla navržena úprava dvou institutů přípravy jednání, a to vyjádření k žalobě a přípravný rok.⁷

2. Výzva dle § 114b o. s. ř. jako efektivní postup přípravy jednání?

Podstatou kvalifikované výzvy je v rámci přípravy jednání zajistit od žalovaného vyjádření k žalobě. To má být dosaženo hrozbou fikce uznání⁸ vedoucí následně k vydání rozsudku pro uznání (§ 153a o. s. ř.).⁹ Bez ohledu na teoretickou spornost konstrukce dovzdující z procesní nečinnosti žalovaného uznání nároku, jde o nástroj, který se právem řadí právě do přípravy jednání.¹⁰ A který zároveň umožňuje, aby již v této fázi řízení bylo ve věci rozhodnuto bez nařízeného jednání.¹¹

Aplikace § 114b odst. 5 o. s. ř. ve spojení s § 153a odst. 3 o. s. ř. se použije v případech, kdy se žalovaný na výzvu soudu podle § 114b odst. 1 o. s. ř. buď vůbec nevyjádří, anebo se sice vyjádří, ale učiní tak opožděně.¹² Složitější situace pro užití dané normy nastává při posuzování nedostatečného vyjádření žalovaného. Pokud jsou splněny zákonné podmínky předpokládané § 114b odst. 5 o. s. ř., pak soud rozsudek pro uznání vydá, přičemž zde nemá diskreční pravomoc. Odpovědného soudce by to přesto mělo vést k opatrnému postupu, neboť opačný přístup může být cestou pro vydání chybného rozhodnutí.

Jak kvalifikovaná výzva, tak rozsudek pro uznání prošly testem ústavnosti. Přes svoji přísnost pro

žalovaného obstály.¹³ Ústavní soud neshledal, že by § 114b odst. 5 o. s. ř. nebylo možné vyložit ústavně konformním způsobem, neshledal, že by svobodná vůle žalovaného byla omezena, a tedy že žalovaný má svobodnou vůli konat, tj. vyjádřit se na kvalifikovanou výzvu řádně, či nekonat. Rovněž nebylo shledáno, že by snad bylo porušeno právo na spravedlivý proces. Na plenární nález Ústavního soudu navazuje celá řada zmírňujících rozhodnutí, z nichž jednoznačně vyplývá, že k rozsudku pro uznání je třeba přistupovat jako k nástroji výjimečnému, jehož použití je ospravedlněno jen v případech procesně přílehlavých, přičemž podmínky jeho použití musí být interpretovány nikoli extenzivně, ale restriktivně.¹⁴ Ústavní soud opakovaně dospívá k závěru, že rozsudek pro uznání by soud neměl vydat, je-li z chování žalovaného zřejmá neochota uznat nárok či jeho aktivita k žalobci.

Právní úprava § 114b o. s. ř. sleduje významný procesní cíl, a to projednání věci bez zbytečných průtahů (srov. čl. 38 odst. 2 Listiny).¹⁵ S tím není v souladu takové chování žalovaného, kterým řízení prodlužuje. Z rozhodovací praxe Ústavního soudu je patrné zdůraznění významných následků institutu rozsudku pro uznání, který podstatně redukuje možnost uplatnění procesních práv žalovaného, zejména jeho právo rozporovat žalobou uplatněný nárok či tvrzení žalobce. Proto jeho vydání musí být navázáno na řádné, nepochybné a prokazatelné naplnění zákonných podmínek ve smyslu § 153a o. s. ř.¹⁶ Aby právní fikce uznání mohla výše vymezený účel naplnit, musí respektovat všechny náležitosti, které s ní zákon spojuje.¹⁷

Ve své rozhodovací praxi Ústavní soud za nespravedlivý a právně formalistický označil například postup soudů, které přistoupily k vydání rozsudku pro uznání podle § 114b odst. 5 o. s. ř. v situaci omylem zasláného neúplného vyjádření k žalobě,¹⁸ nebo v případě nesprávně vyhodnocené reakce zahraničního subjektu jednajícího před soudem bez právního zastoupení.¹⁹ Při postupu soudu podle § 114b o. s. ř. je nutno vždy pečlivě vážít, zda žaloba představuje přiměřený základ pro vydání rozsudku pro uznání v případě, kdy se k ní žalovaný řádně a včas nevyjádří. Přece jen je právem žalovaného netvrdit žádné rozhodné skutečnosti, ani nenabízet důkazy (v souladu s břemenem tvrzení a břemenem důkazním). S odkazem na zastávané stanovisko Ústavního soudu je nezbytné klást na žalobu zvýšené nároky a požado-

⁷ Podrobně věcný záměr civilního řádu soudního [online]. [cit. 2022-06-01]. Dostupné z www.justice.cz

⁸ Důvodová zpráva ve vztahu k uznání hovoří o fikci, ale jde spíše podle povahy věci o nevyvratitelnou domněnku, která nastupuje při naplnění podmínek stanovených § 114b odst. 5 o. s. ř.

⁹ SEDLÁČEK, M. Rozsudek pro uznání ve světle judikatury. Op. cit., s. 13.

¹⁰ Právě v přípravě jednání jde o stanovení okruhu sporných skutečností, ať už se o něm soud dozví postupem dle § 114b o. s. ř. nebo dle § 114a odst. 2 písm. a) o. s. ř. Pokud by soud nechal uplatnění procesní obrany žalovaného až na nařízené jednání, bylo by často třeba jednání odročovat.

¹¹ KRÁLÍK, M., VAŠÍČEK, J. In: LAVICKÝ, P. a kol. Op. cit., s. 492.

¹² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 3. 2005, sp. zn. 21 Cdo 1951/2004.

¹³ Plenární nález Ústavního soudu ze dne 31. 5. 2016, sp. zn. Pl. ÚS 13/15.

¹⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 1. 8. 2016, sp. zn. I. ÚS 1024/15.

¹⁵ Tamtéž, podle něhož „nepřípadná a nespravedlivá aplikace § 114b odst. 5 o. s. ř. vede k porušení práva žalovaného být slyšen a vyjádřit se k věci dle čl. 38 odst. 2 Listiny, i k porušení jeho práva na spravedlivý proces obecně, ba dokonce k odepření spravedlnosti (porušení práva na přístup k soudu) dle čl. 36 odst. 1 Listiny.“

¹⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 30. 3. 2006, sp. zn. III. ÚS 454/04.

¹⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 1. 10. 2015, sp. zn. IV. ÚS 883/15.

¹⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 19. 7. 2016, sp. zn. IV. ÚS 842/16.

¹⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 1. 4. 2014, sp. zn. IV. ÚS 2503/13.

vat, aby obsahovala všechny významné skutečnosti.²⁰ V opačném případě nejsou splněny podmínky pro vydání kvalifikované výzvy, tím spíše následného rozsudku pro uznání.

V judikatuře je zastáván také konstantní názor,²¹ že § 114b odst. 5 o. s. ř. sankcionuje²² především nečinnost žalovaného a jeho neochotu přispět k tomu, aby bylo dosaženo účelu řízení, a nikoliv to, v jakém rozsahu a jak kvalitně se žalovaný vyjádřil. Ústavní soud se opakovaně zabýval otázkou posuzování náležitosti kvalifikovanosti vyjádření žalovaného na výzvu ve smyslu § 114b odst. 1 o. s. ř.²³ Přísně formalistický postup soudu při shledání nedostatečné reakce žalovaného by znamenal nezvratné odepření přezkumu námitek a tvrzení žalovaného, jakéhokoli dalšího posuzování sporné věci a vydání rozsudku pro uznání v souladu s uplatněným nárokem žalobce.

K vydání rozsudku pro uznání proto musí soudy přistupovat vždy uvážlivě. Fikce uznání podle § 114b odst. 5 o. s. ř. může nastat pouze v případě, kdy je zcela zřejmé, že žalovaný je k žalobě lhostejný, obstrukčně pasivní, zjevně taktizuje a jeho jednáním dochází k průtahům řízení.²⁴ Na druhou stranu pokud žalovaný uvede jen povšechná odmítnutí žalobcových tvrzení bez konkrétních vysvětlení, nedostojí tím požadavku uloženého mu výzvou vydanou na základě § 114b odst. 5 o. s. ř.²⁵ To konkrétně znamená, že při posuzování vyjádření na kvalifikovanou výzvu dle § 114b o. s. ř. je možno dospět k závěru o jeho nekvalifikovanosti jen v případech vyjádření nevyvolávajících žádnou pochybnost o své nedostatečnosti, resp. o tom, že se žalovaný nehodlá řádně (tj. bez obstrukcí) bránit žalobou uplatněnému nároku.²⁶

3. Deficity přípravného jednání (§ 114c o. s. ř.)

Přípravné jednání historicky vychází z dřívějšího prvního roku, který byl upraven v civilním řádu soudním z roku 1895.²⁷ Jeho smyslem nebylo rozhodnutí ve věci samé, ale uzavření smíru, případně uznání nároku, přednesení procesních stanovisek a důsled-

né probrání věci s účastníky.²⁸ Tzv. souhrnná novela občanského soudního řádu o několik dekád později významně upravila přípravné jednání, které bylo do našeho procesního předpisu zavedeno zákonem č. 59/2005 Sb., s účinností od 1. 4. 2005. Tento institut posílil odpovědnost účastníků za výsledek řízení a dále rovněž umožnil soudci připravit jednání tak kvalitně, že při jediném jednání ve věci rozhodne. Jeho účelem zůstává na straně jedné připravit jednání (především zjistit, které skutečnosti jsou mezi účastníky sporné, a jaké důkazy bude třeba při jednání provést), na straně druhé může tímto způsobem dojít ke skončení věci (smírnou cestou či zpětvzetím žaloby).²⁹ Právní úprava § 114c o. s. ř. ovšem není bezproblémová, naopak na sebe váže aplikační problémy, přičemž ji soudy využívají velmi skromně (srov. Úvod – ke smyslu přípravy jednání).

Za první spornou otázku úpravy lze považovat to, že předseda senátu může přípravné jednání se všemi jeho účinky nařídit jen tehdy, nevydal-li ve věci platební rozkaz či nepostupuje-li podle § 114b o. s. ř. Přitom pouhé vydání kvalifikované výzvy k vyjádření k žalobě nevyklučuje nařízení přípravného jednání. To by nebylo možné konat jedině v případě, kdy by soud postupoval v naprostém souladu dle § 114b o. s. ř., tj. kvalifikovanou výzvu nejenom vydal, ale také ji žalovanému úspěšně doručil (nikoliv však fiktivně). Jakmile je totiž kvalifikovaná výzva vydána a žalovanému také doručena, ztrácí tím předseda senátu možnost zákonné koncentrace ještě v rámci přípravy jednání.³⁰ Z těchto důvodů je třeba pečlivě vážit, který z nástrojů přípravy jednání soud použije, zda kvalifikovanou výzvu, anebo přípravné jednání. Možnost provedení jiného soudního roku ve smyslu § 114a odst. 2 písm. f) o. s. ř. přitom soudu zůstává.

Protože jsou s koncem přípravného jednání spojeny přísné důsledky koncentrace řízení (zákaz novot pro účastníky), která tak může nastat ještě před konáním prvního jednání ve věci (srov. § 118b odst. 1 o. s. ř.), je k přípravnému jednání nutné předvolat všechny osoby, jejichž přítomnosti je třeba, bez možnosti náhradního doručení (§ 114c odst. 2 o. s. ř.). Podle Nejvyššího soudu není dostačující, pokud jsou předvoláni pouze zástupci účastníků řízení.³¹ Je proto nezbytné, aby byly předvoláni jak účastníci řízení, tak jejich zástupci. Lze souhlasit se Svobodou, že tento velmi přísný režim doručování může vést k opakovanému nařizování přípravného jednání pro závady v doručení a může vyvrcholit až tím, že soud namísto přípravného jednání nařídí první jednání, k němuž lze předvolat i náhradním doručením a postačí, je-li předvolán zástupce účastníka.³²

²⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 13. 10. 2016, sp. zn. I. ÚS 1261/15.

²¹ Např. JIRSA, J. In: JIRSA, J. a kol. Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha II. § 79–180 občanského soudního řádu. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 484; obdobně KRÁLÍK, M., VAŠÍČEK, J. In: LAVICKÝ, P. a kol. Op. cit., s. 499.

²² Lze se setkat s názorem, že rozsudek pro uznání není považován za sankci, protože jeho účelem je zkrátka řešení případu, jestliže se žalovaný k věci nevyjádří. Srov. MACUR, J. Rozsudek na základě fikce uznání nároku podle ustanovení § 114b o. s. ř. *Bulletin advokacie*. 2000, č. 2, s. 28.

²³ Nález Ústavního soudu ze dne 18. 8. 2017, sp. zn. II. ÚS 1298/17.

²⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 14. 2. 2017, sp. zn. I. ÚS 2693/16.

²⁵ Srov. rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 27. 6. 2012, sp. zn. 4 Cmo 32/2012-65.

²⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 18. 8. 2017, sp. zn. II. ÚS 1298/17.

²⁷ Zákon č. 113/1895 ř. z., o soudním řízení v občanských rozepřích právních (civilní řád soudní).

²⁸ JIRSA, J. In: JIRSA, J. a kol. Op. cit., s. 233.

²⁹ WINTEROVÁ, A. Přípravné jednání v civilním soudním řízení. *Právní fórum*. 2009, č. 6, s. 226.

³⁰ Tamtéž, s. 235.

³¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2013, sp. zn. 23 Cdo 1213/2013.

³² SVOBODA, K. Řízení v prvním stupni. Civilní proces z pohledu účastníka. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 362.

Podle § 114c odst. 4 o. s. ř. jsou účastníci povinni splnit procesní povinnosti v souladu s odstavcem 3 daného ustanovení³³ do skončení přípravného jednání. Z důležitých důvodů může soud na žádost účastníka řízení poskytnout lhůtu k doplnění rozhodných skutečností, k podání návrhů na provedení důkazů nebo ke splnění dalších procesních povinností, přičemž tato lhůta nesmí být delší než 30 dnů. Jde o kombinaci zákonné a soudcovské lhůty.³⁴ Dodatečnou lhůtu však soudce poskytne jen z důležitých důvodů, kdy za takový důvod nelze považovat například nepřipravenost účastníka na přípravné jednání.³⁵ Právní úprava tak předepisuje maximální délku lhůty, kterou soudce může, ale nemusí stanovit. Lhůta tak může být i kratší. Zákonné ustanovení maximální lhůty pro posun koncentrace ovšem není praktické, pokud účastníkům nelze klást za vinu, že určitou informaci nebo důkazní prostředek nemožnou získat dříve; Svoboda kupříkladu uvádí, že se tak může stát z důvodu, že informace nebo důkaz se nachází mimo území ČR.³⁶

S uvedeným souvisí otázka, zda může být přípravné jednání odročeno. Právní úprava tuto možnost nepředpokládá, analogicky by tedy mohlo připadat v úvahu jedině užití § 119 o. s. ř., podle kterého může být jednání odročeno jen z důležitých důvodů, které musí být sděleny. Jsem však přesvědčen, že přípravné jednání odročit nelze, neboť by takový postup odporoval smyslu přípravného jednání. Sdílím Burešův názor, že k tomu, aby soud poskytl účastníkům určitý prostor, kterého je třeba a který jinak využívají cestou odročení jednání, slouží právě lhůta podle § 114c odst. 3 o. s. ř.³⁷ V průběhu přípravného jednání samozřejmě mohou nastat různé procesní situace, které zákon výslovně neřeší. Pokud taková situace nastane a v přípravném jednání není možné pokračovat, měl by jej předseda senátu ukončit a nenechat nastoupit účinky koncentrace řízení (srov. návrh účastníka na ustanovení zástupce dle § 30 o. s. ř.).³⁸ Přípravné jednání může být poté znovu nařízeno, nebo se soudce může rozhodnout

pro jiný postup přípravy jednání, např. vydat výzvu dle § 114b o. s. ř.

Z úpravy § 114c odst. 6 a odst. 7 o. s. ř. dále plyne, že pokud se žalobce nebo žalovaný k přípravnému jednání bez řádné omluvy nedostaví, bude mít jejich nepřítomnost za splnění dalších podmínek za následek ukončení řízení. V případě nedostavení se žalobce bude řízení zastaveno (§ 114c odst. 7 o. s. ř.), jestliže se neúčastní žalovaný, bude postupem fikce uznán nárok, který je proti němu uplatňován (§ 114c odst. 6 o. s. ř.). V podstatě se jedná o protiústavní fikce dispozičních procesních úkonů, tj. zpětvzetí žaloby a uznání nároku, na kterých nelze do budoucna setrávat.³⁹ A to nemluvě o nesouladu s principem rovnosti, neboť zatímco vydání rozsudku pro uznání zakládá překážku *rei iudicatae*, je usnesení o zastavení řízení v případě nedostavení se žalobce k přípravnému řízení nemeritorním rozhodnutím, opravňujícím žalobce podat žalobu v téže věci opětovně.⁴⁰ Ustanovení § 114c odst. 6 o. s. ř. představuje nežádoucí formalismus, neboť vhodnějším procesním následkem by bylo vydání rozsudku pro zmeškání dle § 153b o. s. ř. Rozsudek pro uznání totiž podle současného znění § 114c odst. 6 o. s. ř. nelze zrušit, a to ani tehdy, když žalovaný zmeškal přípravné jednání z omluvitelných důvodů. Taková možnost by připadala v úvahu právě při vydání rozsudku pro zmeškání v návaznosti na § 153b odst. 4 o. s. ř. Vždyť přece nedostatek možnosti omluvit nezaviněné zmeškání je v právním státě nepřijatelný.⁴¹

4. Poznámky nad budoucí právní úpravou

K inspiraci nad možnou budoucí právní úpravou nemusíme jít příliš daleko. Slovenský soud může za splnění podmínek i bez nařízení jednání rozhodnout o žalobě [podle § 137 písm. a) c. s. p.⁴²] rozsudkem pro zmeškání, kterým žalobě vyhová, pokud se žalovaný ve lhůtě stanovené soudem bez vážného důvodu k žalobě nevyjádří (§ 273 c. s. p.).⁴³ Soud má tedy možnost zvážit, zda kontumační rozsudek vydá (bez jednání a bez návrhu žalobce), či zda bude pokračovat v řízení. Soud může stejně rozhodnout i po předběžném projednání sporu, a to za podmínek dle § 172 c. s. p.⁴⁴ Procesní pasivita žalovaného v řízení se projevuje tím, že neplní své

³³ Podle § 114c odst. 3 o. s. ř. při přípravném jednání předseda senátu zejména: a) v součinnosti s účastníky objasní, zda jsou splněny podmínky řízení, a případně přijme opatření k odstranění zjištěného nedostatku podmínek řízení, b) vyzve účastníky, aby do protokolu doplnili svá potřebná tvrzení o skutečnostech rozhodných pro věc a návrhy na provedení důkazů k jejich prokázání a aby splnili své další procesní povinnosti, a poskytne účastníkům potřebná poučení; § 118a zde platí obdobně, c) pokusí se o smírné vyřešení věci (§ 99), d) může účastníkům řízení nařídít první setkání s mediátorem podle § 100 odst. 2, je-li to účelné a vhodné, e) uloží účastníkům řízení další procesní povinnosti potřebné k dosažení účelu řízení.

³⁴ Prodloužení ani prominutí koncentrační lhůty podle § 114c odst. 5 o. s. ř. ani podle § 118b odst. 1 o. s. ř. není možné, protože tato ustanovení jsou ve vztahu k § 55, resp. § 58 o. s. ř. ve vztahu speciality.

³⁵ KRÁLÍK, M., VAŠÍČEK, J. In: LAVICKÝ, P. a kol. Op. cit., s. 513–514.

³⁶ SVOBODA, K. Op. cit., s. 363.

³⁷ BUREŠ, J. In: DRÁPAL, L., BUREŠ, J. a kol. Občanský soudní řád. I. § 1 až 200za. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 806.

³⁸ Tamtéž.

³⁹ Srov. LAVICKÝ, P. In: LAVICKÝ, P. a kol. Moderní civilní proces. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014, s. 146.

⁴⁰ VALENTA, J. Dva roky přípravného jednání v praxi. *Právní rozhledy*. 2012, č. 1, s. 18–21.

⁴¹ WINTEROVÁ, A. Přípravné jednání v civilním soudním řízení. Op. cit., s. 230.

⁴² Zákon č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok v znení neskorších predpisov (dále jen „c. s. p.“).

⁴³ Srov. SEDLÁČEK, M. Kontumační rozsudek – analýza, komparace a náměty ke koncepci budoucí úpravy. *Právní rozhledy*. 2020, roč. 28, č. 10, s. 361.

⁴⁴ HORVÁTH, E., ANDRÁŠIOVÁ, A. Civilný sporový poriadok. Komentár. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer SK, 2015, s. 597.

zákonem stanovené povinnosti, tj. povinnost tvrzení a povinnost důkazní.⁴⁵

Tato právní konstrukce připomíná úpravu § 114b o. s. ř. Slovenskou úpravu nicméně lze vnímat jako zdařilejší, neboť zatímco český zákonodárce finguje (presumuje) uznání uplatněného nároku žalovaným, jde o typickou kontumaci (zmeškání). Souhlasím proto s Winterovou, že pokud by v případě § 114b o. s. ř. byla zvolena kontumace, nebylo by to pro žalovaného tak tvrdé, protože by kontumační rozsudek ponechával soudu právní posouzení věci a zakládal by pro soud pouze možnost vzít žalobou tvrzené skutečnosti za prokázané (jako dle § 153b odst. 1 o. s. ř.).⁴⁶ Stejný názor zastává rovněž Števíček, podle něhož na rozdíl od rozsudku na základě uznání a vzdání se nároku (§ 282 a násl. c. s. p.) je soud povinen zkoumat, zda žalobcem tvrzený skutkový stav je nesporný, a přihlídnout ke všem skutečnostem, ke kterým soud ze zákona přihlídnout má, např. k prekluzi žalobce nároku.⁴⁷ Pokud by soud dospěl k závěru, že žalobcem uplatněný nárok není nesporný, pak i kdyby byly splněny podmínky pro vydání rozsudku pro zmeškání, soud jej nevydává.

Obdobná je německá procesní úprava (ZPO⁴⁸), dle které bude kontumační rozsudek vydán mj. v situaci, kdy žalovaný soudu včas neoznámí, že se proti žalobě, která mu byla doručena, hodlá bránit (§ 331 odst. 3 ZPO). Jak k tomu uvádí Macur, návrh na jeho vydání může žalobce podat již v samotné žalobě (v žalobním spisu).⁴⁹ V rámci přípravy jednání je totiž žalovaný povinen soudu sdělit, že se bude proti žalobě aktivně bránit. Pokud tak neučiní ve lhůtě dvou týdnů ode dne doručení žaloby (§ 276 odst. 1 ZPO), rozhodne soud na návrh žalobce bez ústního jednání kontumačním rozsudkem na základě skutkových tvrzení učiněných žalobcem. O uplatnění fikce uznání nároku, jak ji známe z úpravy dle § 114b odst. 5 o. s. ř., se opět nejedná.

Věcný záměr civilního řádu soudního předpokládal upravit dva instituty přípravy jednání – vyjádření k žalobě a přípravný rok.⁵⁰

Úprava vyjádření k žalobě byla navržena následovně. Jestliže soud ve věci nerozhodl platebním rozkazem, doručí stejnopis žaloby neprodleně žalovanému a současně ho usnesením vyzve k vyjádření s lhůtou, která nebude kratší než 30 dnů. Až na určité výjimky by tímto způsobem měl soud postupovat ve všech věcech. Nevjádří-li se žalovaný na výzvu soudu řádně a včas, může soud dle věcného záměru na návrh žalobce rozhodnout rozsudkem pro zmeškání. Návrh tak opouští fikci uznání náro-

ku a počítá s přílehlavým kontumačním následkem při zmeškání procesního úkonu žalovaným (srov. § 273 c. s. p., či § 331 odst. 3 ZPO). To pokládám za příkladně procesní řešení.

Co se týče navrhovaného přípravného roku, mělo by být jeho konání pravidlem. Dosavadní praxi, kdy první ústní jednání nahrazuje vlastní přípravu jednání, je třeba odmítnout. Jen výjimečně může dojít k upuštění přípravného jednání, zejména tam, kde rozsah sporných skutečností je jen zanedbatelný. Přípravný rok by měl sloužit především k objasnění, zda jsou splněny procesní podmínky, k doplnění skutkových tvrzení a důkazních návrhů, k pokusu o smír mezi stranami a k „vytvoření plánu ústního jednání“.⁵¹ Navrhovaná úprava tak klade na soud, oproti aktuálnímu stavu, zvýšené nároky. Ohledně následků zmeškání přípravného roku (srov. § 114c odst. 6 a odst. 7 o. s. ř.) vykročil věcný záměr opět správným směrem. Nedostaví-li se totiž k přípravnému roku žalobce nebo žalovaný, bude mít soudce možnost na návrh protistrany rozhodnout rozsudkem pro zmeškání. Takto nebude možné postupovat jedině tehdy, pokud by to odporovalo obsahu spisu.

Návrh úpravy přípravy jednání ve věcném záměru je přesně takový, aby dovolil naplnit její účel. V případě přijetí úpravy by bylo soudci umožněno pečlivěji zohlednit specifické okolnosti konkrétního případu a rozhodnout v souladu se skutečným hmotněprávním stavem. Tím by byl zároveň naplněn sledovaný cíl, a to (skutečně) poskytnout spravedlivou ochranu porušeným nebo ohroženým subjektivním právům a právem chráněným zájmům.

5. Závěr

Právní úprava přípravy jednání vyvolává mnoho otázek. Záměr zákonodárce po zavedení § 114b a § 114c o. s. ř. zkvalitnit a celkově zefektivnit civilní soudní řízení v přípravě jednání se podařilo naplnit jen částečně. Praktická realizace obou ustanovení zůstala daleko za svou ideou. Právní úprava totiž přinesla zcela zbytečný a nevhodný formalismus tam, kde by měla mít své místo jednoduchost procesních předpisů tak, aby právům účastníků řízení byla poskytnuta stanovená a ústavně garantovaná ochrana.⁵² Přejme si proto procesní předpis jiný, neboť inspiraci i návrhy k dispozici máme.

⁴⁵ STĚVČEK, M. In: STĚVČEK, M. a kol. Civilní sporový poriadok. Komentár. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 1002.

⁴⁶ WINTEROVÁ, A. Koncentrace civilního soudního řízení. *Bulletin advokacie*. 2001, č. 4, s. 21.

⁴⁷ STĚVČEK, M. In: STĚVČEK, M. a kol. Op. cit., s. 1002.

⁴⁸ Německý civilní řád soudní z roku 1877 (dále jen „ZPO“).

⁴⁹ MACUR, J. Op. cit., s. 33.

⁵⁰ WINTEROVÁ, A., DOBROVOLNÁ, E., DVOŘÁK, B., PULKRÁBEK, Z., LAVICKÝ, P. Věcný záměr civilního řádu soudního. *Právní rozhledy*. 2017, č. 23–24, s. 801–810.

⁵¹ Tamtéž.

⁵² KOVÁŘOVÁ, KOCHOVÁ, I. Příprava jednání, přípravné jednání. In: HRUŠÁKOVÁ, M. (Ed.). *Pocita Petru Hlavsovi – sborník příspěvků z konference, uspořádané dne 13. 3. 2009 Právníckou fakultou Univerzity Palackého v Olomouci u příležitosti 70. narozenin doc. JUDr. Petra Hlavsy, CSc.* Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Právnícká fakulta, 2009, s. 123.

Seznam souvisejících předpisů a judikatury

- čl. 38 odst. 2 Listiny
- § 114a, § 114b, § 114c, § 153a a § 153b o. s. ř.
- § 167, § 168, § 172, § 273 a § 282 c. s. p.
- § 276 a § 331 ZPO
- plenární náleží Ústavního soudu ze dne 31. 5. 2016, sp. zn. Pl. ÚS 13/15
- náleží Ústavního soudu ze dne 18. 8. 2017, sp. zn. II. ÚS 1298/17
- náleží Ústavního soudu ze dne 14. 2. 2017, sp. zn. I. ÚS 2693/16
- náleží Ústavního soudu ze dne 19. 7. 2016, sp. zn. IV. ÚS 842/16
- náleží Ústavního soudu ze dne 13. 10. 2016, sp. zn. I. ÚS 1261/15
- náleží Ústavního soudu ze dne 1. 8. 2016, sp. zn. I. ÚS 1024/15
- náleží Ústavního soudu ze dne 1. 10. 2015, sp. zn. IV. ÚS 883/15
- náleží Ústavního soudu ze dne 1. 4. 2014, sp. zn. IV. ÚS 2503/13
- náleží Ústavního soudu ze dne 30. 3. 2006, sp. zn. III. ÚS 454/04
- rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2013, sp. zn. 23 Cdo 1213/2013
- rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 3. 2005, sp. zn. 21 Cdo 1951/2004
- rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 27. 6. 2012, sp. zn. 4 Cmo 32/2012-65